

929

M18

Neglekvés !

Ez a magnokateftáról kézzel leírt, bár a legnagyobb részét szó szerint egyezik a kezettől rögzítettekkel, egyes esetekben azonban csak értelem szerűen. Egyszerűen ugyanazt a szót tartalmazó közbeszólások ugyanis összevonással kihagyásra kerültek. Egyes nehezen érthető szövegrészeket átstilizáltam. Lényegesen azonban csak a 12. oldalon a felvidékről való áttelepítésekkel kapcsolatban, még pedig részben a későbbi szövegrészek, részben pedig az idézett Lovász Jánossal folytatott beszélgetés alapján. A vonatkozó szövegrészből mintha azt tűnne ki, hogy a kérdéses cikket Lovász János mutatta volna Csabánénak, holott épp az ellenkezője történt. Lovász emlékezete szerint u.i. azt Csabáné mutatta neki. Erre utal Csabáné ama későbbi közlése, hogy a kérdéses cikket a sógora hozta valahonnan.

BA 1929 VII/26

(Az újság történetét a kiegyezés.)

[Handwritten signature]

REV. 2017.



HELYTÖRTÉNET

MAGYARY ZOLTÁN UTOLSÓ NAPJAI

Biczó Sándor és Greiner Tibor beszélgetése dr. Csaba Béláné sz. Dián Erzsébettel, Héregén 1988. december hó 5.-én

Greiner:Magyaryék haláláról vannak ilyen-olyan szóbeszéddek,de azok nem hitelesek.

Csabáné:Itt a faluban is sok ilyent mondanak.Most mindenkinek olyan ismerős! Nem igaz.Nem ismerte senki.Nem jártak sehová.A péribánián kívül/sehová nem jártak.Senkihez.Sétáltak az erdőben.Akkor volt a fiam pár hónapos.Vele együtt az udvaron sétáltak.Most meg, amikor rehabilitálják,mindenki ismeri.Most már mindenkinek jó ismerőse.Akkor pedig feljelentettek bennünket,hogy dugdostuk.Meg ilyen, meg olyan reakciós.

Biczó: Hogy kerültek ők ide?

Csabáné:Pontosan nem tudom.44 nyarán vagy októberében.Igen október volt.Volt itt egy Vesztergomi Béla nevű ^{főjegyző}De akkor már nem Héregén,hanem Felvdéken volt jegyző.Őneki volt valami ismerőse.Biztosan kijárt valami falukutatásra.Nem tudom.Hát valami formában ők jól ismerték egymást és édesapám itt volt főerdész.Itt a faluvégen.Itt laktunk.Én is itt laktam övele.Egyszer jött ide, már akkor Magyaryval jött,hogy szeretnének kijönni a professzor úrék vidékre.Ugy addig, amíg a front átvonul,vagy vége lesz a háborúnak.Mert ha valami történik, ők olyan helyen szeretnének menni,ami nincs annyira távol Pesthez,vagy Tatához.Bár ő inkább Tatához kötődött jobban.A falutól is egy kicsit távolabb.Azt mondta neki az unokanővére, hogy egy kicsit úgy távolabb.Az édesapámék háza úgy kétezer lépésre van a falutól.Nincs egy kilométer se.Belátni a fáuba,annan idelátni idáig. Az édesapám azt mondta, hogy hát jó.De hát nem igen tud megfelelő helyet biztosítani.Két szobás lakásunk van és mi is ott voltunk.Ha azonban nekik így megfelel,mi össze tudunk szorulni.Magyary minden hónapban bement Tatába gyalog.Édesapám megmutatta az utat és hát bement.Ha esetleg kellett nekik valami szükséges holmi, azt kihozta.

Biczó:Rövidebb ut is van a hegyen.

Csabáné:Igen itt a hegyen át.Tardoson meg Fehér kőnek mondják.A számos utat meg nagyon ismerte,mert arra jártak kocsival.

Greiner: Képzeld az a tatali cím,ahová ő járt,Magyaryéknak minden ingósága ott a Gruber villában volt.

Csabáné: Ott, a tóparti lépcsővel majdnem szemben.

Greiner: A lépcsővel majdnem szemben.A korcsolyapálya mellett.

Csabáné:Én nem voltam ott soha.De ahogy magyarázták megismertem,hogy melyikben van.Ők azt mondták, hogy mindenük oda lett hozva.Bútoruk,meg minden,kristályok, ezüst étkészletek,meg mindenük ide lett hozva.

Greiner:Meg tetszik engedni,erre még visszatérünk, de most csak azt folytassuk, hogy hogyan és mikor került ide és kivel tartott kapcsolatot?

Csabáné: Amikor először itt voltak meg lett mondva hát legyen. Hogyha ez önékik megfelel? Monták jó lesz, nagyon jó. Tetszett nekik minden. Azt hiszem, rá egy hétre már jöttek is. De dátumra nem tudom megmondani. Nem jegyeztem meg. Nem foglalkoztam vele annyira. Mit tudom október tizedikén vagy huszadikán. Őszi hónap volt. Olyan október lehetett. Akkor kijöttek ők ide. Csak a plébános - Molnár Kálmán nevű plébános volt itt - tartották a kapcsolatot. Oda szoktak járni. Beszélgetni.

Biczó: A plébános ur él még?

Csabáné: Nem. Régen meghalt.

Biczó: Azt nem tetszik tudni, hogy az egyházközségnek meg van-e még a Historiae Domusa-a, hogy úgy mondjam évkönyve? Azt szokták vezetni. Minden plébánián meg van.

Greiner: Nem anyakönyvvezető?

Biczó: Nem. Nem. Ebben felírja a mindenkori plébános, hogy mi történt abban az időben? Hogy ültettek egy diófát. Hogy leesett a hó. Hogy jöttek az oroszok és szétlőtték a tetőt.

Csabáné: Tudom, hogy van-e ilyesmi. Nem tudom. Nagyon helyes fiatal plébános van itt egy fiatal. De nem Héregben lakik, hanem Tarjánban. Kb. plébános van Tarjánnal és ha hozzá fordulnak biztos, hogy meg tudja mondani.

Greiner: Meg lehet nézni, ha van. Nagyon helyes fiatal ember.

Csabáné: Ők oda szoktak a plébániára elmenni. De akkor még volt egy gazdabérb. Egy Kozár Gábor nevű egyén, aki meghalt most körülbelül két hónapja. Ahhoz szoktak még bemenni beszélgetni. Azokkal Vesztegnyé is valahikor ismeretségben volt. Az nagyon jól gazdálkodott és szó volt róla, hogy mintagazdának fogják megtenni. Ilyesmire emlékezem. Azokhoz nagy ritkán néha bementek, mert ottlaktak a plébánia körül.

Greiner: Valószínűleg népfőiskolár volt. Mert Héregből is volt népfőiskolár.

Csabáné: Annak is már csak lányai ének már. Meghalt a felesége is. Őt magát is eltemették vagy két hónappal ezelőtt. Nagyon helyes, rendszeres ember volt. Magyarok templomban is jártak néha. De aztán volt olyan időszak, hogy senki se mentek. Főként akkor, amikor meghallottuk a rádióban, hogy a németek keresik őt. Hogy jelentkezzen Győrben, vagy valahol. Meg volt az a cím. Amikor ők ezt megtudták, akkor nem mentek senová. Csak a hát körül sétáltak. Szoktak kint az udvaron is sétálgatni. Akkor kezdett az átkállt nővesztési. Mondta, hogy ne mondjuk senkinek el, még a nevét se említettük senkinek sem. Errefelé nem ismerte őt senkinek. A plébánoson kívül nem ismerte őket senki. Tudták, hogy van itt valaki, mert akkor mások is voltak a faluban sokan.

Greiner: Tessék mondani! Közvetlen ember volt ő a családon belül vagy zárkózott?

Csabáné: Zárkózott, de ha beszélgetünk vele, úgy nagyon megnyerő és nagyon kedves ember volt. A felesége viszont borzasztóan elkezeredett ember volt.

Teljesen ki volt készülve idegileg. Ő szívesen elment volna - úgy vettem ki - Nyugatra. Volt úgy hogy nekem így mondta. Mert mondtam neki, hogy Margit néni, hogyha én lennék ilyen helyzetben, hogy rá lehetőség, hát tün- zön-vízen keresztül keresztül azon lennék, hogy elmenjek. Ha mindennek vé- ge lenne, akkor haza lehetne jönni. Azt mondta, hogy hát árzsikém ezt a férjemnek kellene megmondania. Akkor mondtam én, hogyhát fanár úr, miért nem tetszenek elmenni, hogyha egyszer meg van a lehetőség. Mert mondták, hogy Svájcban rengeteg ismerősük - meg mit tudom én mi van. Sok lehetőség volt, hogy valahová, valakihez elmenjenek. Akkor Magyar azt mondta: "Ar- zsike én Sopronig elmegyek, ha a feleségem úgy akarja," - mert ott volt a felesége is - de én egy lépést sem teszek tovább, mert én a magyar hazá- mat nem hagyom el." De gondolom, hogy ha tudta volna, hogy mi lesz, meg hogy minden, lehet hogy elment-e volna vagy sem. Lehet, hogy akkor hitte és bízott abban, hogy hát vége lesz mindennek és hogy utána minden szép és jó lesz. Utána sem lett volna nekik jó. Tán a sorsnak ez az akarat. Tán jobb is, hogy így történt. Mert volt utána, amikor a frontnak vége volt, akkor olyan meghurcoltatásban lett volna részük, hogy azt sem tudták vol- na elviselni.

Bicsó: Nem lett volna jó az biztos. 48 után biztos.

Csabáné: Mindjárt utána, akkor nem. Annyira bántott mindig, hogy fiatal ember és akkor még tele volt, tele voltunk mindannyian. És hogy mondjam, mikor az ember olyan fiatal és van egy nyolc hónapos gyerek. A másikat vár- ja az ember és akkor mindent kirabolnak, összetéptek, elvitték. A la- kásból kiraktak. Lakás nélkül, fedél nélkül voltunk. Borzasztóan el voltunk keseredve. Bár annyira sehasem voltunk elkesereve, hogy ne gondoltunk volna arra, hogy valahogy majd csak lesz. Tényleg úgy alakult a helyzet, hogy sehasem nélkülöztünk. Mindig, minden nap megadta azt, amire az ember- nek szüksége volt. Elteltek az volt. És akkor ez volt a leglényegesebb. Mert abból aztán tudtunk venni, cserélni. Aztán jött az infláció. De hát volt az embernek annyi élelme, hogy abból mindig tudott valami mást szerezni, amire még nagyobb szüksége volt. Minden összetörve a lakásban. Mindent, ami elvihető volt, ^{és értékes volt} azt elvitték. És akkor kellett az embernek kezdeni az új életet. Ez erdészet volt. Itt élt az édesapám. 18 évig laktunk itt. Édes- apám először a gazdaságot vezette. Nagyon szép gazdaság volt. Mintagazdaság is. Erdészeti szakképzettsége is volt és akkor kérte magát ide az erdészet- be.

Greiner: Magyar feleségének az idegállapota észrevehetően kihatott a fér- jére is?

Csabáné: Észrevehetően kihatott. Margit néni nagyon el volt keseredve. Mondta is nekem, hogy "nagyon el vagyok kesereve. É Nincs értelme az életünknek." Különösen akkor volt elkesereve mikor a németek Tatában a lakásukon min- dent összetörték,

Greiner: Tetszett említeni, hogy jöttek a hírek, hogy Budát a föld színével tették egyenlővé.

Csabáné: Mikor jöttek az oroszok, vagy jöttek a németek mindig az iránt érdeklődtek, hogy mi van a Várral és mi van Budán? És amikor azt mondták, hogy Buda a földdel van egyenlővé téve, a Várnak nyoma sincs. Földig lerombolták és tönkre ment minden, akkor nagyon el voltak keseredve. Akkor mondta mindig a felesége, hogy nincs értelme az életnek. An mondtam, hogy dehogyan is. Lesz még szőlő, lesz még lágy kenyér. Ekkor mondta Magyary, hogy "köszönöm Erzsike! csak vigasztalassa a feleségemet. Mert hát ő nagyon nehezen tudja elviselni ezeket a helyzeteket." Hát mondom elhiszem. Erre azt mondja, hogyha én is husz éves lennék mint Erzsike, akkor én is bírnék táncolni. Bánom is én mondom, majd csak lesz. Az ember, ahogy tudta, úgy vigasztalta.

Biczó: Rádiójuk ugyan nem volt?

Csabáné: Volt nekünk - akkor még villany nem volt - egy telepese rádiónk. Másutt még a faluban akkor nem igen volt rádió. A telepese rádiót mindig hallgatta.

Greiner: Más személyes benyomás? Mikor bement Tatára konyhai dolgozokart, meg akkor, amint tetszett említeni, hogy a németek mindent összetörttek?

Csabáné: Mikor visszajött, nekünk nem szólt semmit. Bementek a szobájukba. Beszélgettek. Mikor kijött a felesége azt mondja, hogy "Erzsike szabványos dolog történt. Itt szoktunk beszélgetni és együtt lenni. Édesapám nem volt itthon. Reggel elment és csak este jött haza. Este néha ők is kijöttek és akkor beszélgettünk. Amikor én sétáltam a kocsival, ők is kijöttek és hármában sétálgattunk. Az utolsó nap is, amikor a front jött. Agyuntak a nyomás felől. Akkor Istenem már úgy dörögtek az ágyúk, hogy már a föld is mozgott. Akkor arra gondoltunk, hogy csak az életünk maradjon meg.

Greiner: Kétszer volt itt a front ugye? És már az első is itt voltak.

Csabáné: Kétszer. Bár az első is itt voltak.

Greiner: És akkor történt valami olyasmi. A mende-monda az....

Csabáné: Hogy megerőszkolták, még ilyenek is voltak. De nem történt semmi. Nem volt semmi. Senkit sem bántottak ilyenképpen. Semmi nem volt. Mondtam semmi nem volt.

Biczó: Ez karácsonykor volt.

Csabáné: Karácsonykor. A karácsonyi ünnepek alatt. És január harmadikán-negyedikén jöttek vissza a németek.

Greiner: Az a furcsa egy kicsit, hogy az első átvezették és nem történt semmi és másodsor..

Csabáné, akik első sor voltak, azok mongolok voltak. Annymira rengeteg ember volt. Senkit, semmit nem bántottak. Azok még nem bántottak. Nem. Azt nem lehet mondani.

Greiner: Ez nem nyugtatta megöt, hogy akkor nem kell annyira félni?

Csabáné: Akkor nem volt semmi. Hanem a második, amikor bejöttek. Másodszor, amikor véglegesen bejöttek, akkor.

Biczó: Mikor harmadikán bejöttek a németek úgy neki indultak mint a kés a vajba és majdnem eljutottak Pestig. Akkor jártak itt a németek.

Csabáné: Jártak. Hogy mondjam. Akkor oroszok meg németek is voltak. Egyik nap a németek voltak, másik nap az oroszok,

Biczó: Ő tudott németül. Beszélt velük?

Csabáné: A németekkel perfekt tudott beszélni. Az oroszokkal is tudott pár szót váltani, mert akkor tanultak oroszul. Mondta is hogy beazélek négy nyelvet, csak az oroszot nem tudom. Akkor kezdte. Még ki is írta oroszul, hogy erdészlak. Mert volt puská a házbant. Az édesapám vadászpuskája, föl volt akasztva a falra. Akkor a tanár úrnak volt az ötlete, hogy írjuk ki oroszul, hogy erdészlak, hogyha puskát találnak, akkor tudják, hogy miért találják. Jöttek, rá is találtak. El is vitték.

Biczó: Nem volt zavró tényező, hogy az erdésznél találták a puskát, mert agyonlőtték az erdészt.

Csabáné: Akkor nem szóltak semmit. De később az édesapámat is gyaonlőtték amikor másodszor jöttek.

Biczó: Statárium volt, hogy fegyver nem tartható.

Greiner: Amikor másodszor bejöttek, akkor magyarok még éltek?

Csabáné: Hogyne még éltek, éltek.

Greiner: A közvetlen előzménye mi volt az ő haláluknak? Elítélte, hogy valahol az udvaron beszélgettek és akkor a kicsit is be kellett noznia.

Csabáné: Igen. Igen. Akkor már olyan banda jött, hogy azok nem is emberek voltak. Állatok voltak. Egy csőcselék. Egy csőcselék. Nem lehet megmondani, hogy milyen társaság volt. Nem voltak emberek. Lődöztek a szobában. Agyon akartak löni bennünket. Mert mi ott álltunk. Volt köztük olyan is, akiben mégis volt csak egy kis emberi érzés. Annak valami rangja is volt. Kinézet-re is normálisabb volt. Az lecsillapította ezt a csőcselék bandát. Utána pedig megdicsőrt, hogy milyen bátran viselkedtünk. Bár nem volt bátor viselkedés, hiszen választás nem volt. Magyarok, meg mi ott álltunk. Hát úgye ez is megviselhette őket. De akkor mi együtt voltunk ott benn a szobában is. Ki voltunk téve annak a csőcselék bandának, hogy amit akarnak, azt csinálnak velünk. Hisz nem tudtunk védekezni semmivel sem.

Biczó: Akkor fosztogattak is?

Csabáné: Felforgattak mindent. A szekrényeket kinyitogatták, kutattak, kerestek. Megtaláltak benn egy nagy üveg kölnit. Azt úgy kérték, hogy elvihesék. Magyar megengedte. Így csak meg. Bort is kerestek. Borunk nem volt. Mi nem ittunk bort. Nem voltunk iszákosak, nem volt borunk otthon. Csak gyógyvíz volt egy üvegben. Parádi gyógyvíz. Azt soktuk hozatni üvegekben. A pincejárásban voltak a ládák. Akkor megörültek: hű pálinka. Hiába magyarok.

tuk mi, hogy ez nem az. És amikor rájöttek, hogy buzdós, köpködtek, hogy nem jó nem jó. Mondták, hogy nincs borunk. Ekkor beleuntak és aztán elmentek. Most már csak ilyen társaság jött másnap reggel is.

Bicsói: Ők honnan jöttek?

Csabáné: Innen a faluból. Azért mondják még most is, hogy annyian voltak, mint az oroszok. Olyan szó-lás-mondás lett. Jöttek állandóan. Olyan mint amikor beleöntenek egy csőbe vizet és az folyik állandóan. Ugy jöttek.

Bicsói: Ugy március 19.-én jöttek be Tatára.

Csabáné: Nem is tudom, hogy mikor, melyik nap lettek öngyilkosok. Nem tudom pontosan.

Greiner: meg van az anyakönyvi kivonat.

Csabáné: Azon megvan biztosan. Azt tudom, hogy az édesapámat 28.-án lőtték agyon és előtte hamarabb, tényleg héttel. Akkor jöttek a faluból, hogy vigyél le a kicsit, mert hallották, hogy itt fenn vannak rándalírozni. Akkor levittük. Ők meg otthon maradtak. Akkor nem jött senki. Akkor olyan nagy csend lett. Itt nem volt senki. Akkor üres volt a lakás. An akkor levittem a kicsit - az is halálra iejedt - bármi történi is, akkor is jobb lesz a faluban. De azok ott tisztak, akiknek lehet szólni. Mert mindig jöttek a faluból. Mert mindig jöttek a faluból. Accis társaság berugva. Jöttek minden-honnan, mert annyian voltak ott. Járkáltak össze-vissza. Mert a tömeg. és lementünk. Amikor vissza akartunk menni, akkor meg szenték össze az emberüket. A fiúk is ott volt, meg két fiatal ember. Ott volt egy szilence, minden elkészítve. A férfiak, a fiatal emberek mind oda lementek és csak a nők maradtak fenn a lakásban. Na jöttek, akkor mondtuk, hogy már elvitték őket munkára. Akkor elmentek. Közben az édesapámat is elvitték otthon a lakásból munkára. Magvanyék pedig egyedül maradtak. Akkor történt az öngyilkosság. Ugy, hogy nem volt senki a lakásban.

Greiner: Hagytak valami írást?

Csabáné: Igen, hagytak. A plébánosnak volt címezve a búcsúlevél. Meg az édesapámnak is írtak egy pár sort. De az nincs meg. Nem tudom, hogy hová lett.

Bicsói: Kérem emlékszik, hogy mi volt benne?

Csabáné: Hogy mit írt a plébánosnak az nem volt benne. Csak az volt, hogy ami itt volt holmijuk - a Margit néninek volt egy bundája, egy férfi bunda is volt, meg más is, hogy az legyen a miénk. Ami náluk volt, az a miénk lesz. Nekünk sem igen maradt más, csak a rajtuk lévő ruha. Mert az oroszok elvitték mindent, kabattól kezdve. Ugyhogy csak majdnem az maradt, ami tényleg rajtuk volt. Még azt is elvitték, amit elástunk. Volt ott hátul egy nagy fészec, abban volt elásva. Akkor vasakkal mentek és szurkálták a földet. Azt is felszedték, ami el volt ásva. Azt is elvitték.

Greiner: Olyasmit nem írtak, hogy ők most öngyilkosok lesznek? Nem utáltak rá?

kisérnie az édesapámnak. Nagyon jóképű intelligens férfi volt. Fiatalember, aki beszélt még -és a fényképeket is megmutatta - a családjáról. Az egy-
uri gyerek volt. A lakásukról, meg a családjáról mennyi fényképe volt. Na-
gyon rendezett kinézetre is. Egy tip-top jóképű férfi volt. Megvacsorázott
és mi meg reszkettünk, hogy mikor jön be a német járőr. Vacsorát is csoma-
goltunk neki. Tudta, hogy itt vagyunk. Térképről nézte, hogy hol vannak még
az oroszok. Kérte, hogy oda kísérje el őt az édesapám. Jó darabig el is kí-
sérte őt és megmondta neki, hogy ne próbáljon rágyújtani cigarettára. Mert
állandóan ideges volt és az egyik cigarettáról gyújtott rá a másikra. Édes-
apám mondta neki, hogy ezt nem szabad, mert az világít és az erdő szélén
járőröznek a németek. Elkísérte őt egy darabig. El is voltak. Ott nem volt
semmi. Édesapám megmagyarázta, hogy mindig csak az erdő szélén menjen, mert
Bajnára akart menni. Akkor még Bajnán voltak az oroszok. El is tudott volna
menni, de a szamárral, mert nagy idegességében az egyik cigarettáról a másik-
ra gyújtott rá és a német járőr elfogta és visszahozta. Megtalálták. Kikutat-
ták. Megtalálták az ennivalót és visszahozták hozzánk, hogy mit etetjük
mi az oroszokat. A tanár úr tudott velük beszélni és elmondta, hogy miink
védtelenek vagyunk és ha bejön német, akkor a németnek adunk enni, és ha
orosz, akkor az oroszoknak. Fegyverünk semmi sincs. A németek nem is tettek
semmit. Rendesen bántak a tisztellettel is. Azt pedig elvitték Tatába. Tatába
vitték őt és onnan valahová. Az utána jövő német járőr itt hagyott egy
őrt, ami állandóan kint volt.

Greiner: Hát nem egy megnyugtató helyzet, az biztos. Pláne ha valaki ~~gyereke~~
~~székeségekkel~~ érzékenyebb idegzetű.

Biczó: In Pelsőgallán éltem ezt át.

Csabáné: Margit néni ezt idegileg nem bírta. Az nagyon ki volt borulva min-
dig. Pedig végtelenül aranyos és kedves volt.

Greiner: Nem is utaltak rá, hogy mi a szándékuk? az utolsó találkozásuk-
kor, amikor elváltak egymástól? Nem lehetett a magatartásukból érezni?

Csabáné: Semmit, abszolút semmit nem lehetett érezni. Ugyvolt mint máskor.

Biczó: Arról nem beszélt a tanár úr, hogy ő hogy képzelem el, ha majd itt
valamikor vége lesz a háborúnak.

Csabáné: De. Beszélgettünk néha, hogy majd mi lesz, hogy lesz. Ő nem szűnt
te a németeket. Azt mondta mindig, hogyha majd vége lesz ~~székeségekkel~~ minden-
nek milyen szép lesz, milyen jó lesz. Hogy majd minden másképp lesz. Ugy
nem fejtette ki. Ő valahogy hitt és bízott abban, hogyha vége lesz a hábo-
rúnak, akkor hát minden jó lesz. Minden rendeződik. Valahogy tán jobbnak
gondolta mint amikor a németek itt voltak. De akkor, amikor meglátta, hogy
milyek emberek, nem tudom. Pedig az oroszok között is voltak ^{valahogy} ~~székeségekkel~~ rendez-
sek. Azt nem lehet mondani, hogy mind ilyen volt. Itt valahogy olyan volt
a helyzet, mint amilyen volt.

Biczó: Volt nálunk is, hogy szétlőtték a plafont az oroszok. Máshol pedig hetekig politizáltak. Németül beszéltek mind a ketten, hogy mi lesz itt Magyarországon, ha itt vége lesz a háborúnak.

Greiner: Tetszik tudni hogy van az. Van egy katona, egy ismerősöm, aki azt mondta, amikor hazajött, hogy az Isten irgalmazzon hogy velünk azt csinálják, amit ők csináltak kint. Szóval háború volt, amikor érthető, hogy ösztönné válik talán inkább a magartás.

Osabáné: Érthető, hogy aki sérelem ért, azt a bosszu kergette. Itt viszont csak az volt a baj, hogy nem az szenvedett, aki megérdemelte, hanem ártatlan emberek. Édesapám mindig azt mondta, hogy nem kell úgy félni, hogy jönnek az oroszok. Akkor úgy volt hogy mi lesz, hogy lesz, ha majd jönnek az oroszok. Mindig azt mondta, hogy ő volt az első világháborúban. Olyan emberek azok, hogy nem kell tőlük félni. Nem fognak azok semmit elvinni, meg mit tudom én. De hát úgy volt, hogy azóta felnőtt egy másik generáció. Azok az idős emberek, akik idejöttek, nagyon rendesen viselkedtek. Kifogástalan, helyes, rendez ötven év körüli emberek voltak. De a húszévesek borzongtók voltak.

Biczó: Úgy van, hogy be kell vágni egy félliter rumot. Azzal indul a csatába, hogy bevág egy kulacs rumot, mert nem megy be a géppuska tűzbe, ha nincs a kezében.

Greiner: A békében is úgy van.

Osabáné: Igen. Mondjuk úgy, hogy nem akartak semmit. Arackos, hogy akármilyen részeket, gorombák is voltak. Ott volt a kis fiúk - akkor úgy hét hónapos - nagyon helyes kisgyerek volt. Mindig a karomon volt, mert hát akkor hozzám senki egy szót sem szólt. Mindig körülállták a gyereket. Játszottak, meg beszélgettek hozzája. Azt csak látni kellett, hogy a gyereket mennyire szerették. Úgy hogy sokszor mondom, hogy ez mentett meg. Mert hát a kisgyereket mindegyik szerette, mindegyik kedvezett neki.

Greiner: Hadd kérdezzem meg, hogy nem lát összefüggést az ~~azt~~ édesapja halála és aközött, hogy ő Magyarfékat bujtatta?

Osabáné: Nem gondolom. Hogy is mondjam. Úgy gondolom, hogy az édesapámat nagyon szerették a faluban. Tisztelték. Szerették. Úgy eslegetik mindig, hogy vég elenül korrekt egyén volt, aki szerette az embereket. Őt is szerették nagyon mert nagyon rendez ember volt. Bzenkívül nem volt senki a faluban a plébánoson kívül, aki tudta volna, hogy ki a Magyar, akiért esetleg egy kell valakit löni mert bujtatta. Az pedig kizárt, hogy szólt volna valaki nek. Nem ismerték őt. Nem tudták, hogy milyen pozícióban van, vagy ki volt és kikkel volt kapcsolatban. Erről esetleg csak mi tudunk, én tudtam, meg a Béla, de hát mi tényleg senkinek sem szóltunk róla.

Biczó: Kapcsolatairól beszélt?

Osabáné: Hát azt Margit néni mesélte, hogy mikor voltak vacsorák, esték Te lekiékkal, meg a miniszterekkel. Hárthy Istvánról is beszéltünk. De ezt nem tudta senki.

Biczó: Szálasit nem említette?

Csabáné: Nem.

Greiner: Az a baj, hogy a Szálasinaplójában benne van a Horthyékéban pedig nem. De hát az csak egy mondat volt, hogy együtt vacsoráztak.

Biczó: Hát együtt. Igen.

Csabáné: Erről nem beszélt. Egyáltalában nem szimpatizált ezekkel a dolgokkal.

Greiner: Egyébként Márkus Palitól, a volt főügyész helyettesétől kérdeztem, hogy mit tudsz te erről, hogy került kapcsolatba Magyar Szálasival. Azt mondta, hogy Szálasin megkérte arra...

Biczó: hogy nagy vonalakban mondja el neki a vezetés elméleti dolgokat. Nyilvánvaló, hogy nem mondta, nem mondhatta Magyar, hogy én magának nem. Meglátogatta a Magyar Közigazgatástudományi Intézetet. Szálasin akkor képviselő volt. És ha egy képviselő bejelentik, hogy például mit tudom én Olgát meg kívánja látogatni. Hát nem mondhatja senki, hogy egy képviselő nem jöhet a néregi ovodába. Nyilvánvaló volt, hogy meglátogatta. Szálasin szeretne volna magát körülvenni okos emberekkel, nagy tudományú okos emberekkel.

Csabáné: Ma mostani politikában most már meg is érti mindenki, még a felső vezetés is, hogy mi volt. Hogy nem tehetett igen sok ember arról, hogy milyen szituációba került. De akkor mindjárt 45 után, akkor amikor valakire azt mondják, hogy hát mit tudom én, hogy hát a Szálasival vacsorázott, akkor annak már vége. Mert akkor nem nézték azt, hogy mi volt a helyzet, ami kényszerítette odamenni.

Greiner: A körülmények. Gondolom, hogy ő ezzel a hálaát akarta kifejezni.

Biczó: Lehet, hogy olyan ^{környezetbe} ~~helyzetbe~~ kerültek, hogy együtt vacsoráztak. Vacsorázott a Weessenmayer-rel is, aki a Hitler teljhatalma megbízottja volt. Lehet, hogy egyszer meghívta vacsorára a Magyar meg a Szálasit. Lehet, hogy egy nagyobb vacsorára, ahol esetleg képviselők is jelen voltak, Szálasin azért felírhatta. De lehet, hogy személy szerint nem úgy fogta őt, mint egy magánembert, hanem mint képviselőt.

Csabáné: De hát ő nem szimpatizált az egész dologgal. Ezt az is igazolja, hogy lehetőség és a mód meg lett volna arra, hogy menjen nyugatra és mána tárt karokkal hazavárt, távolbaszakadt hazánkfiá lett volna. De nem ment, hanem azt mondta hogy "inkább meghal, de akkor sem megy el".

Biczó: Hát az biztos, hogy ő világníru tudós lett volna ha külföldön él, és sok minden magyart, aki ma külföldön él, lekörözött volna.

Csabáné: Hát az biztos, hogy azért ő az ő gondolataiban volt egy elképzelés azzal kapcsolatban, hogy majd mi lesz, ha a németek innen elmennek és akkor vége lesz a háborúnak. Ő neki az a német politika nek tetszett.

Biczó: Hát ő nyilván Magyarországot akart tenni, valamit itt akart dolgozni

Magyarországon. Ez egy egyértelmű dolog. Neki voltak elképzelései.

Csabáné: Ezt ugyan nem fejtette ki.

Biczó: De azért dolgozott ő, úgy napközben?

Csabáné: Inkább csak olvasott. Olvastak. Elmentek néha a plébániára, akkor ott biztos beszélgettek és újból visszajöttek.

Biczó: A plébánosnál nem maradtak irományai.

Csabáné: A plébános elköltözött innen Esztergomba.

Greiner: Minden megsemmisült. A tanácsházán is minden. Két front!

Biczó: A plébániákat az oroszok nem bántották.

Csabáné: Nem bántották. A plébániáról én nem hallottam. Sem csináltak. Ilyet nem hallottam.

Biczó: Nem bántották az ilyen nem fordult elő. Persze, ha lehetne beszélni a tarjéni plébános úrral. Hogyha van Historae Domus, akkor azt felírják, hogy mi volt. Ezt nem maguktól írják. Amikor elkezdik a következő plébánosnak az dolga, hogy tovább vezesse.

Csabáné: Hogy írtak-e Magyaryról nem tudom. Meg kellene nézni.

Biczó: Később ráfogják, hogy megsemmisült. Pedig nem semmisült meg. Mert ebbe vannak olyan dolgok is beírva, hogy ahhoz olyan bizalmi helyzetbe kell, hogy valaki kerüljön a plébánosnal, hogy az meg merje mutatni, hogy pl. mit csináltak^{az} oroszok. Lehet, hogy ezt leírta a plébános ur. Még a rekonstruktus tiszteletes urhoz nem kerültünk annyira közel, hogy meg merje mutatni, hogy mi történt. Azt hitte, hogy abból még most is baja lesz, ha mégis kiderül, hogy az oroszok mit csináltak.

Csabáné: Igen. Igen.

Biczó: Nagyon köszönjük, hogy el tetszett mondani mindezt.

Csabáné: Háború volt és most azért, mert, mit mondjak, hogy az én édesapám Magyaronlőtték, azért én haragudjak egy nem tudom, hány milliós nemzetre. Arra az egy emberre talán gyűlölettel tudnék gondolni, ha megmutatnák, hogy ki volt az. Most már nem lehet elítélni egy egész nemzetet, azért, hogy köztük van egy gyulkos, egy gazember, egy részeg, vagy mit tudom én. Akiben nincs bosszuvágy, vagy valami, hogyhát hogy csinálná, ha most csinálná. Ezért nem gondoltam arra, hogy most már bosszút állnék. Pedig borzasztó volt. Borzasztó. KKKIKIKI:

Greiner: Sok sem lehet tudni, hogy bármelyikünkhöz mit váltana ki, ha hasonló helyzetbe kerülőnk. Ha az én családomat, az én hozzátartotúimat kiirtották volna és akkor utána a lehetőség, hogy törlesszek.

Csabáné: Meg is mondták több helyen, amikor azt mondták, hogy oroszok szoldát nye dobre, akkor azt mondták, hogy hát magyarszky szoldát 42, Sztalingrád dobre? Meg hát hogyxx hát akkor azok mit csináltak. Biztos, hogy ott is voltak, akik nem szentek voltak és úgy viselkedtek, hogy...

Biczó: Volt aki 42-ben ott volt Voronyezánél. Azért a többségében területfenntartó, hogy úgy mondjam háttérrel biztosító, megazálló csapatok voltak.

Nem harcoló csapatok voltak. A magyar seregnek nem is volt olyan felszerelése, hogy harcoljon. Csak egy hadsereget tudtak kiállítani.

Csabáné: Mi tudja még az életben, hogyha megint háború lenne, az emberek megint milyenek lennének.

Biczó: Hogy háború legyen, az nem valószínű.

Csabáné: Nem is azért mondom, az Isten őrizze, vagy nem is ~~kérem~~ háború, hanem az, hogy az emberi magatartás mennyire meg tudna változni.

Biczó: Kihozza az emberből a vadállatot alkohol, fegyver, hatalom.

Csabáné: Azok a körülmények, meg amik vannak. A körülmények.

Biczó: A körülmények. Tessék elképzelni, hogy aki elindult '39-ben és '45 májusban elért Berlinbe. Végig harcolt vagy hat évet. Többet töltött az árokban, mint az ágyban. Biztos, hogy az első az volt, hogy alkoholt kerestek. Ez volt az első. Túvé tettek mindent. Széltölttek mindent.

Csabáné: Igen. Igen. Mindent. Borért mindent.

Biczó: A kölnit megitták. Az odolt megitták. Szörnyű volt. Ami eszétartamu volt megitták. A spirituszt megitták. Mindent megitták.

Csabáné: Mikor vége volt a háborúnak, mondtam már Lovász Jánoséknak is. (erről nem tudott semmit. Mutattam neki egy újságot, de már nem tudom, hogy mielőre újság volt. Úgy tudom, hogy '47-ben, vagy '48-ban. Ebben volt egy cikk Magyarországról, akkor mikor a felvidékiek ide lettek telepítve Magyarországra. '47-ben. Arról szól a híradás egy kisebb cikkben, hogy a magyar kormány kérte az intézett a csehekhez, hogy milyen alapon rendelték el vagy eszközölték az áttelepítést. A csehek Magyar Zoltán valami könyvére hivatkoztak, hogy ő már megírta azt, hogy a felvidéki magyarokat át kellene telepíteni Magyarországra. Ott volt leírva, hogy ezért a tettéért Magyar Zoltánnak, ha nem halt volna meg Budapest ostrománál, ezért az írásaért akkor a népbíróság előtt kellene felelnie. Azt mondják, hogy egy ilyen írás nem létezik.

Biczó: Tudomásunk szerint nincs.

Csabáné: Csak azt tudom, hogy én azt olvastam. Ez nem mese-monda, mert én ezt úgy olvastam. Meg is volt egy darabig a lap. Kisebb méretű újság volt. A sógorom hozta, hogy ^{egy megnyugtató szöveg alapján} ne olvassuk el, mert sokat sajnálkoztunk a haláluk miatt, hogy miért kellett ezt csinálni., miért mert hát valahogy kibírták volna majd csak alakult volna a helyzet.

Biczó: Akkor a Dolgozók Lapja volt a Pártbizottság Lapja, mert a Dolgozók Lapjában a Pártbizottság határozottan tiltakozott a kitelepítés ellen. '48 után biztos, hogy bajba került volna. De őt keresték a kommunisták, mert nem volt közigazgatási szakemberük és őt akarták, hogy szervezze meg a közigazgatást. Őt keresték. Az oroszok is keresték.

Greiner: Most is azt követik, ami ő utána maradt. Holnapután jelenik meg Magyar munkásságának válogatott gyűjteménye.

Biczó: És ki adja ki.

Greiner: Kisényi Géza. Aki most az igazságügy-miniszter helyettese.

Csabáné: De volt valami kitüntetése is. Lenin csillaga én úgy hallottam.

Greiner, mikor a Szovjetunió-ban volt, akpott valami kitüntetést.

Csabáné: Igen én határozottan emlékszem. Akkor még mondta is valaki, hogy ~~kiéért~~ meg kellett volna mutatni az oroszoknak a kitüntetést.

Biczó: Hát egy részeg orosznak mutathatja a kitüntetést, még az orosz írást is. Írást azt mutathatott, aki akart. Fogta és eltépte.

Greiner: Volt valakinek egy linkóczy igazolványa. Ezt elfogadta. Volt pecsét rajta. Dehőnán is tudta, hogy volt.

Csabáné: Talán jobb is volt, hogy így történt. A sors akarta így. Azt gondolom, hogy abban az utolsó napokban, amikor mindig jöttek oroszok és akkor is mindenki azt mondta, hogy minden le van rombolva. Buda teljesen el van törölve. Eltűnt a föld színéről. Akkor borzalmasan el voltak keseredve. Úgy gondolták, hogy még Tatábn is mindenük tönkrement.

Biczó: De hát Tatán olyan nagy károk, akkor nem voltak. Tatán semmi sem volt.

Csabáné: Azt mondta Margit néni, amikor vissz-jött Tatáról, hogy mulattak ott a tisztek és hogy gázolni lehetett a kristályban. Úszte volt törve minden... bégarnitárak késsel föl voltak hasogatva. Minden összetörve.

Biczó: Azok nem az oroszok voltak.

Csabáné: A németek, a németek. Még akkor nem voltak benne az oroszok.

Biczó: Nekem volt egy jugoszláv ^{partizán} ismerősöm, aki itt lakott Magyarországon. 56 után internálták őt. Ez 17 éves korában járt a partizánokkal. Nem tudom én, hogy milyen úton-údon került Magyarországra. Ő mondta, hogyha valamelyik kastélyba mentek, ott mosogató géppisztollyal történt. Addig a kastélyban voltak, addig minden nap más tárgyából ettek minden nap mosogatóeszközzel és a mosogató géppisztollyal.

Greiner: még jó hogy nekünk itt nem kell.

Csabáné: értékes porcelánok, meg értékes sok minden.

Biczó: Borzaszó sok érték.

/Rövid beszélgetés textilmintákról /

Biczó: Köszönjük szépen a beszélgetést.

